

זמנו, אינו נעקר לשלמים. ולכאורה נראה שאם אינו ראוי מחמת הספק כגון שנתערב בשלמים, מועילה עקירתו לשלמים אף בזמנו, ולמ"ד לא בעי עקירה יתכן ואף בסתם נעשה שלמים. וכדין מפריש פסח לאחריות ושחט האחד, אם שחט השני בסתם בזמן הפסח, הריהו שלמים למ"ד לא בעי עקירה (כמוש"כ מהרש"א פט.). עוד בגדרי עקירה – ע' בחדושי ר' אריה לייב שם; אבי עזרי (קמא) מעשה הקרבנות י,ז; ברכת מרדכי ח"ב ז).

דיני אשם שנתכפרו בעליו באחר, או שמתו – בשבועות יב ומנחות ד.

פרק שביעי; דף עד

קלג. א. כיצד צולים את הפסח?

ב. איזהו 'גדי מקולס' שאסור לאכול בליל פסח בזמן הזה?

א. כיצד צולים את הפסח – מביאים שיפוד של רימון [אבל לא של שאר עצים הפולטים נוזלים בעת החימום, אם מפני רכותם שעשויים סיבים, אם מפני החתכים הנעשים בהם להוצאת הקשרים – והרי הפסח כמבושל], ותוחבו לתוך פיו עד בית נקובתו, באופן שהטלה תלוי ובית שחיטתו כלפי מטה. משמע בגמרא ובפרש"י שמוציא את השיפוד מהבשר במקום פסיקתו כדי שלא יפלוט משם לבשר. והרמב"ם השמיט זאת. יש מי שצדד שאינו איסור מן הדין אלא מנהג בעלמא, או שתלוי הדבר בשתי הלשונות שבגמרא ונקט הרמב"ם לקולא (עפ"י כסף משנה). ונותן את כרעיו ואת בני מעיו [לאחר הדחתם. ע' במשנה לעיל סה: רמב"ם א, יח] לתוכו. דברי רבי יוסי הגלילי [רבי ישמעאל קורוהו 'תוך תוך'. עפ"י רש"י. ועתוס' ומאירי]. רבי עקיבא אומר: כמין בישול הוא זה – אלא תולים אותם חוצה לו [רבי טרפון קורוהו 'גדי מקולס']. ואין חותכים אותו לחתיכות (ראשו על כרעיו ועל קרבו).

א. בדיעבד אינו נפסל אם לא צלאוהו כשהוא שלם (ריב"א). בספר מנחת חינוך (ו, טו) כתב שמרש"י (עה. ד"ה חתכו) נראה שנפסל בכך אם נחתך, ומהרמב"ם (י, יא) נראה שכשר כשנחתך, והוא שלא יחסר אבר (שאם נחסר, ביטל מצות אכילת הפסח. מאירי). ועל כל פנים נראה שמצוה מן התורה להיותו מקולס.

דין שיפוד של רימון ולא של עץ אחר, הביאו הרמב"ם בלשון דלכתחילה אבל בדיעבד יתכן שאפילו פלט נוזלים אינו פוסל.

ב. גם לפי הדעה האוסרת לצלות כבד מעל בשר, בפסח לא אסרו חכמים הדבר ולכן מותר לצלות הכבד עם שאר בשר הפסח. ואפשר שלאותה דעה יש למלוח את המעיים מתחילה, מדרבנן (עפ"י תוס'. וע' במאירי). הצל"ח חכך לאסור למלוח את הפסח קודם צליה, משום 'צלי על ידי דבר אחר'. ובשפת אמת דחה דבריו. וכן נקט במנחת חינוך (ו, יד) לעיקר.

ג. הלכה כרבי עקיבא (רמב"ם ח, י). ונראה שלא אסר רבי עקיבא ליתן כרעיו ובני מעיו לתוכו אלא מדרבנן, שנראה כבישול (שפת אמת). עוד בבאור טעמו של רבי עקיבא – ע' תוס' רשב"א; צל"ח; חדושי הגר"ז בנגיס ח"ב טו.

ד. נחלקו הרמב"ם והראב"ד (קרבן פסח י, יא), האם צריך לנקר הגיד והשומן האסור מקרבן פסח קודם צלייתו.

אין צולים את הפסח לא על השפור של מתכת ולא על האסכלה (= מתקן ממתכת שצולים עליו בשר). ואם האסכלה מנוקבת – מותר (גמרא להלן).

א. זה שכשר באסכלה מנוקבת, היינו כשהבשר נצלה באויר שבין הבריחים ואינו נוגע בברזל (רש"י, ראב"ד. ואפשר שאף הרמב"ם מודה לכך. עפ"י כס"מ). ובספר שפת אמת (עה). כתב בדעת הרמב"ם להתיר אפילו נוגע הבשר באסכלה.

ב. אסכלה שאינה מנוקבת [ומפסקת בין האש לבשר], והבשר תלוי באויר ואינו נוגע בה – הצל"ח אוסר, והשפת-אמת מתיר.

ב. גדי מקולס שאסור לאכול בליל פסח בזמן הזה, היינו שצלאו כולו כאחד. נחתך ממנו אבר או נשלק אבר, אפילו שלקו במחובר (רב ששת) – אין זה 'גדי מקולס'.

א. איסור 'גדי מקולס' כולל הן את אכילתו בליל ט"ו, הן את עשייתו בזמן הפסח גם אם אינו אוכל, ואפילו עושהו בסתם ואינו אומר כלום, ואף במקום שנהגו שלא לאכול צלי (עפ"י פוסקים או"ח תסט. וע' מנחת חינוך ז, טו).

ב. נחתך ממנו אבר, אפילו צלאו עמו ביחד – מותר (משנה ברורה תעו סק"ד).
ויש אומרים שאפילו עבר וצלה גדי מקולס וחתכו אברים אברים קודם שמביאו על השלחן – מותר לאכול במקום שנהגו התר באכילת צלי בליל פסח. וכן מותר לאכול מקולס למחר אף אם צלאו בליל פסח [מלבד לדעת הסוברים שהאומר 'בשר זה לפסח' נאסר באכילה, כדלעיל ג] (עפ"י פרי מגדים; שערי תשובה בשם בכור שור להלן עג).

ג. מבואר בפוסקים שאיסור גדי מקולס אינו תלוי במנהגי המקומות בענין אכילת צלי בליל פסח. וזה שלא כמשמעות דברי רש"י כאן שהדבר תלוי במנהגי המקומות, וכפי שכתב האור-זרוע (פסחים רל) בדעתו. וע' בחדושי הנצי"ב.

ד. גם בזמן הבית היה אסור לאכול גדי מקולס מחוץ לירושלים (צל"ח).
ה. נראה שלא אסרו אכילת גדי מקולס בליל ט"ו באייר, זמן אכילת פסח שני (מנחת חינוך ז, טז).

קלד. א. האם מותר לצלות עוף או טלה ממולא בבשר שלא הוצא ממנו דמו?

ב. האם מותר לטפול קמח או סולת על עוף שדמו בו, לצלותו ולאכול?

ג. מה דין אכילתן של חתיכות בשר שהאדימו, וכן ביצי הזכר וורידיו הצוארי?

ד. חתיכת בשר שיש בה דם, מה דין המוהל היוצא ממנה על ידי חיתוך? ומה דין החומץ שנחלטה בו?

ה. חומץ שחלט בו בשר, האם מותר לחלוט בו בשנית? ומה דינה של חליטה בחומץ חלש?

א. רבה (י"ג: רבא. ער"ף ורא"ש חולין פרק ז; שפת אמת) התיר 'מולייתא'; צליית טלה או עוף הממולא בבשר שלא הוצא דמו ממנו. אמר לו אביי: והלא בולע דם היוצא מן הבשר הכנוס בתוכו? – אמר לו: כבולעו כך פולטו. ואמרו: האוסר אסר אפילו פיו למטה, והמתיר התיר אפילו פיו למעלה. וכן הסיקו להלכה, להתר.

א. לפרש"י, המילוי צריך מליחה מועטת כמליחת צלי (וכן נראית דעת הרמב"ם והראב"ד. וכן כתב הרשב"א (בתורת הבית ג, ג ובתשובה ח"ג רנא) שנוהגים למלוח מעט. ויש מי שכתב בדעת רש"י שאין הצלי צריך מליחה מן הדין אלא שכך מנהג בני אדם. עפ"י ערוך השלחן יו"ד עז, ד).

ואילו הר"ה רבנו תם (כאן) רמב"ן רא"ה ר"ן מאירי רא"ש (חולין יד-טו): שערי דורא (ה) וריב"ש (קסה) סוברים שאין צריך מליחה כלל, לא במילוי ולא בבשר שממלאים בתוכו. ואפילו לא נצלה כל צרכו התיר ר"ת, מפני שדם האברים שלא פירש החוצה – מותר. ויש אוסרים (עש"ך עז סק"ג, מהאיסור והתר).

השלחן-ערוך פסק שצלי אין צריך מליחה, והרמ"א כתב שנוהגים לכתחילה להצריך.
ב. כתבו התוס' ועוד ראשונים להתיר מולייתא גם כשהבשר החיצון נמלח ושהה כדי מליחה, והפנימי לא נמלח (וכ"ה בש"ך עז סק"ב. ואם החיצון נמלח ולא שהה – אסור).
נמלח הפנימי ולא החיצון; דעת הרמ"א (י"ד עז) להתיר. והש"ך אוסר את הפנימי כיון שאין לו דם משלו לפלוט והריהו בולע מהחיצון, ואין אומרים בפנימי 'כבולעו כך פולטו'.
ג. מולייתא הותרה רק בצלי אבל בקדרה אסור, מפני שהדם הנפלט חוזר ונבלע בבשר, אלא אם כן היה המילוי עשוי מבשר שאינו טעון מליחה, כגון חלקים מסוימים של בני מעיים (ראשונים).
וברמב"ם משמע שאפילו המילוי נמלח כל צרכו, אין התר אלא לצלי אבל לא בבישול. וסברתו, לפי שצריך למלוח את הבשר מכל צדדיו, וכשממלאו והוא שלם, אין כאן מליחה בצד הפנימי. ויש מפרשים טעמו מפני שהוא מצריך ליתן הבשר ברותחים לאחר מליחה, וכאן שהוא ממולא אין הרותחים מגיעים אליו מכל צד. אבל שאר הראשונים חולקים (ע' שו"ת הריב"ש קסה; תשב"ץ ח"א טו).
ד. הצ"ח צידד שגם האוסר מולייתא לא אסר אלא לכתחילה אבל בדיעבד מותר שהרי דם שבשלו אינו אלא מדרבנן והרי זה ספק דרבנן, שמא פלט כל מה שבלע שמא לא פלט הכל (וצריך עיון לפי זה מה סייעו מדין הלב, הלא שם התיר אינו אלא בדיעבד, ואדרבה יותר יש סיוע לדעת האוסר לכתחילה).

ב. הסיקו הלכה שמוותר לטפול סולת על בשר ולצלוחו, ואפילו אם הסולת האדימה – מותר באכילה, והאיל והסולת נפרכת ואינה נדבקת כל כך, ודאי האור שואב את כל הדם.
היה טופל בימי קמחים; אם האדים הקמח – אסור, לא האדים – מותר. ובקמח לבן שהוא קשה ואינו פולט כל כך, אין התר אלא אם המוהל היוצא לבצק הוא צלול לגמרי ואין בו אדמומית.
החילוקים הללו אמורים כאשר לא מלח את הבשר והכשירו לבישול, אבל אם מלח והכשיר כראוי אין לחוש לאדמומית היוצאת על הבצק, שאין זה דם. מלבד לשיטת הרמב"ם שפירש הסוגיא כשמלח הבשר כל צרכו, שלדבריו יש לדקדק בקמח שטופל בו, אם הוא סולת ואם הוא לבן כאמור (עפ"י שו"ת הריב"ש קסו).

ג. חתיכת בשר שהאדימה, וכן ביצי זכר (שהאדימו. רש"י. והתוס' כתבו שמדובר בכל ביצים, שהקרום שעליהם אסור משום דם), וכן ורידים שבצואר; אם מלחם כל צרכם – מותרים אף בבישול בקדרה. תל"אם בשיפוד בתנור – מותרים, שדמם נוטף ופורש (ומקום החתך – למטה. ראב"ד). הניחם על גבי גחלים; רב אחא התיר מפני שהאש שואבת הדם, ורבינא אסר שהדם נצמת ואינו יוצא. הלכה כרב אחא לקולא.
א. הראשונים פרשו 'אומצא דאסמיק' מחמת מכה. ובמאירי מפורש שכל צרירת דם בכלל ולא דוקא מחמת מכה (וע"ע טוב טעם ודעת מהדורה שלישית קיט; שבט הלוי ח"א קא. וכן דנו הפוסקים לענין דיעבד, ע"ש).

ב. נחלקו הראשונים בחוטי הצואר שהאדימו, האם צריך לחתכם לחתיכות לצלי לצורך הוצאת הדם, אם לאו.
ג. השפת-אמת צידד לומר שגם המיקל לא התיר אלא לאכלו כמות שהוא אבל לבשלו אסור לדעת הכל. ואפילו כשצלאו כולו בשיפוד יש לומר שאסור לבשלו אחר כך, שכיון שהאדים הבשר אין הצלי מוציא את כל הדם, והבישול שאח"כ אוסרו.
עוד כתב שבשר שהאדים מחמת מכה, נראה שנחשב כדם שפירש ואם כן אין להתיר אלא בשנצלה כל צרכו. וצריך עיון שהפוסקים סתמו להתיר. עכ"ד.